

**Тема семінарського заняття
«Конституційно-правовий статус інституту громадянства»**

Навчальні питання

1. Поняття й сутність громадянства
2. Принципи громадянства
3. Способи набуття громадянства
4. Способи припинення громадянства
5. Практичні завдання
6. Література

Концепція громадянства пройшла тривалий період історичного розвитку та відчувала сутнісну обумовленість формою правління в державі. Це відобразилося навіть у поняттях «громадянство», яке поширене в республіках, та «підданство», яке поширене в монархіях. Сучасну ідею інституту громадянства сформулював Жан-Жак Руссо, який стверджував, що громадянин – це член політичної спільноти, утвореної на підставі підписання суспільного договору.

Донедавна вважалося, що інститут громадянства – виключно сфера існування національних держав. Однак процеси формування громадянства Європейського союзу показують, що глобалізація держави знайшла прояв і в питанні громадянства.

Рада Європи у 1997р. ухвалила Європейську конвенцію про громадянство. Даний документ ратифіковано Україною у 2006р. Тобто вже після прийняття Закону України «Про громадянство України».

У ст. 2 Європейської конвенції про громадянство зазначено, що громадянство – це правовий зв'язок між особою та державою без зазначення етнічного походження особи.

Профільний український закон з даних питань визначає громадянство як правовий зв'язок між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках.

К.Є. Трошкіна справедливо зазначає: «Становлення України як суверенної незалежної держави, зміна правового взаємозв'язку між особою і державою потребувала корегування поняття громадянства, визначення його нового, розширеного, перш за все, в політичних та особистих правах, правового статусу. ... поняття «громадянство» має включати такі його істотні ознаки, як двосторонній взаємозв'язок із народом держави, функціонування зазначеного взаємозв'язку на

правовій основі, стійку непереривність взаємозв'язку у просторі і часі, одночасно конституційний та міжгалузевий характер, відносно однорідний зміст регулювання суспільних відносин. Громадянство є двостороннім правовим взаємозв'язком особи з народом України; має стійку непереривність у просторі та часі; характеризується через однорідні суспільні відносини (набуття громадянства, одержання громадянства, зміну громадянства, позбавлення громадянства, відмову від громадянства, втрату громадянства); зумовлюється об'єктивними і суб'єктивними підставами, ґрунтується на нормах конституційного права та одночасно має міжгалузевий характер.

Конституційно-правове регулювання питань громадянства України стосується положень про те, що в Україні існує єдине громадянство. Даний принцип, який закріплений в ст. 4 Конституції України, належить до загальних засад конституційного ладу.

Окрім цього, ст. 25 Конституції закріплено те, що громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство. Громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі. Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами.

Законодавство України про громадянство ґрунтується на таких принципах:

- 1) єдиного громадянства - громадянства держави Україна;
- 2) запобігання виникненню випадків безгромадянства;
- 3) неможливості позбавлення громадянина України громадянства України;
- 4) визнання права громадянина України на зміну громадянства;
- 5) неможливості автоматичного набуття громадянства України іноземцем чи особою без громадянства внаслідок укладення шлюбу з громадянином України або набуття громадянства України його дружиною (чоловіком) та автоматичного припинення громадянства України одним з подружжя внаслідок припинення шлюбу або припинення громадянства України другим з подружжя;
- 6) рівності перед законом громадян України незалежно від підстав, порядку і моменту набуття ними громадянства України;
- 7) збереження громадянства України незалежно від місця проживання громадянина України.

Громадянство України набувається:

- 1) за народженням;
- 2) за територіальним походженням;
- 3) внаслідок прийняття до громадянства;
- 4) внаслідок поновлення у громадянстві;
- 5) внаслідок усиновлення;
- 6) внаслідок встановлення над дитиною опіки чи піклування, влаштування дитини в заклад охорони здоров'я, заклад освіти або інший дитячий заклад, у дитячий будинок сімейного типу чи прийомну сім'ю;
- 7) внаслідок встановлення над особою, визнаною судом недієздатною, опіки;
- 8) у зв'язку з перебуванням у громадянстві України одного чи обох батьків дитини;
- 9) внаслідок визнання батьківства чи материнства або встановлення факту батьківства чи материнства;
- 10) за іншими підставами, передбаченими міжнародними договорами України.

Існують два види набуття громадянства: філіація та натуралізація.

Перший спосіб пов'язаний з набуттям громадянства за народженням. Тут можуть бути задіяні принципи «право ґрунту», або «право крові». «Право ґрунту» стосується тої умови, що народжена дитина на території держави отримує громадянство даної держави. Щодо принципу «право крові», то він полягає у тому, що дитина отримує громадянство держави батьків незалежно від місця народження.

Щодо натуралізації, то у такому випадку громадянство людина отримує в результаті своїх активних дій (за клопотанням особи; на підставі закону чи іншого акта; на підставі міжнародного договору).

Громадянство України припиняється:

- 1) внаслідок виходу з громадянства України;
- 2) внаслідок втрати громадянства України;
- 3) за підставами, передбаченими міжнародними договорами України.

Підставами для втрати громадянства України є:

1) добровільне набуття громадянином України громадянства іншої держави, якщо на момент такого набуття він досяг повноліття. Добровільним набуттям громадянства іншої держави вважаються всі випадки, коли громадянин України для набуття громадянства іншої держави повинен був звертатися із заявою чи клопотанням про таке набуття відповідно до порядку, встановленого національним законодавством держави, громадянство якої набуто.

Не вважаються добровільним набуттям іншого громадянства такі випадки: а) одночасне набуття дитиною за народженням громадянства України та громадянства іншої держави чи держав; б) набуття дитиною, яка є громадянином України, громадянства своїх усиновлювачів унаслідок усиновлення її іноземцями; в) автоматичне набуття громадянином України іншого громадянства внаслідок одруження з іноземцем; г) автоматичне набуття громадянином України, який досяг повноліття, іншого громадянства внаслідок застосування законодавства про громадянство іноземної держави, якщо такий громадянин України не отримав документ, що підтверджує наявність у нього громадянства іншої держави;

2) набуття особою громадянства України внаслідок обману, свідомого подання неправдивих відомостей або фальшивих документів;

3) добровільний вступ на військову службу іншої держави, яка відповідно до законодавства цієї держави не є військовим обов'язком чи альтернативною (невійськовою) службою.

На законному рівні не врегульовано питання подвійного громадянства, набутим особою за певних умов без особистого звернення (автоматично), та з відповідальністю за свідоме приховування подвійного громадянства.

Дайте визначення наступних понять:

громадянство, принципи громадянства, філіація, принцип «права крові», принцип «права ґрунту», натуралізація, індивідуальна натуралізація, натуралізація внаслідок правонаступництва держав, іноземець, імміграція, іммігрант, міграція, апатриди, біпатриди, біженці, внутрішньо переміщена особа, особа, яка потребує тимчасового захисту.

Скласти схеми:

- Принципи та способи набуття громадянства України.
- Документи, які підтверджують громадянство України.
- Умови прийняття до громадянства України.

Тематика рефератів:

- «Особливості конституційно-правового положення іноземних громадян та осіб без громадянства в Україні»
- «Конституційно-правовий статус іммігрантів».
- «Особливості правового статусу українців, які проживають за кордоном».

Практичне завдання

Громадянка України А., депутат Харківської міської ради, після укладання шлюбу з громадянином Італії Т. автоматично набула громадянства чоловіка, хоча й бажала надалі виконувати функції депутата міської ради відповідно до вимог Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» і не мала наміру змінювати громадянство Україна. У зв'язку з наявністю одночасно громадянства двох держав А. висловила занепокоєння та звернулася за консультацією.

Проаналізуйте ситуацію, що склалася, підготуйте і обґрунтуйте відповідь на звернення А.

Література

1. Трошкіна К. Є. Генеза наукової думки щодо формування поняття громадянства та його ознак // Актуальні проблеми правознавства. 2017. Вип. 3. С. 91-95. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr_2017_3_20. (дата звернення: 10.07.2023р.)